

Сімейний бюджет: як управляти ним у сучасному суспільстві

**Нажити багато грошей -
хоробрість, зберегти їх - мудрість,
а вміло витратити - мистецтво**

Бертольд Ауербах, німецький письменник
єврейського походження

**Бюджет — це не просто набір
чисел, а вираження наших цінностей
та пріоритетів.**

Сьюз Орман, американська фінансова
консультантка, авторка, телеведуча

Яка це ціль?

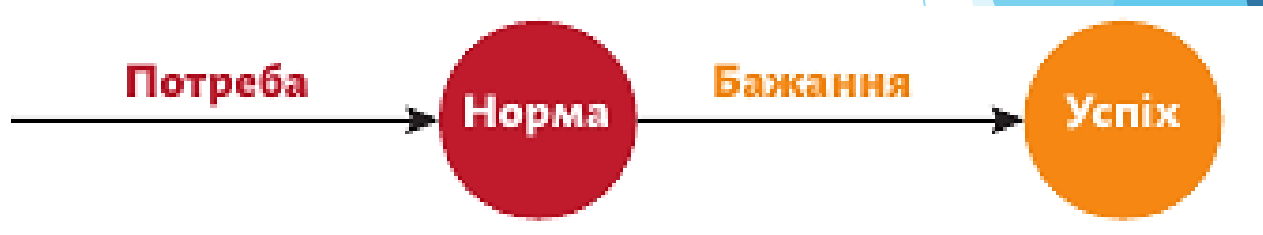
<https://wordwall.net/play/77568/077/716>

Використовуючи слова й словосполучення з хмаринки слів, розкажіть, які 12 звичок треба опанувати для досягнення фінансової свободи

Як розпізнати свої справжні потреби та бажання

Коли хочемо, щоб усе було нормально, ми реалізуємо *потреби*;
а коли прагнемо бути щасливими та успішними – *бажання*.

Фінансове планування — процес аналізу ситуації та складання плану діяльності, пов'язаної з доходами та витратами, спрямований на досягнення певних фінансових цілей.

Фінансовий план — це документ, що детально описує ваш поточний фінансовий стан (доходи, витрати, борги й заощадження), ваші фундаментальні фінансові потреби, коротко та довгострокові цілі, а також стратегії досягнення цих цілей

Диверсифікація доходів (з лат. diversicatio – «різноманіття») – отримання грошових надходжень із декількох джерел.

Диверсифіковані (чи різноманітні) джерела доходів роблять людину (або сім'ю) менш залежною від одного роботодавця або бізнесу. Якщо у вас є декілька джерел доходу та одне з них ви втратите, збережеться головне – фінансова опора, тому що за рахунок інших грошових надходжень ви зможете покривати витрати.

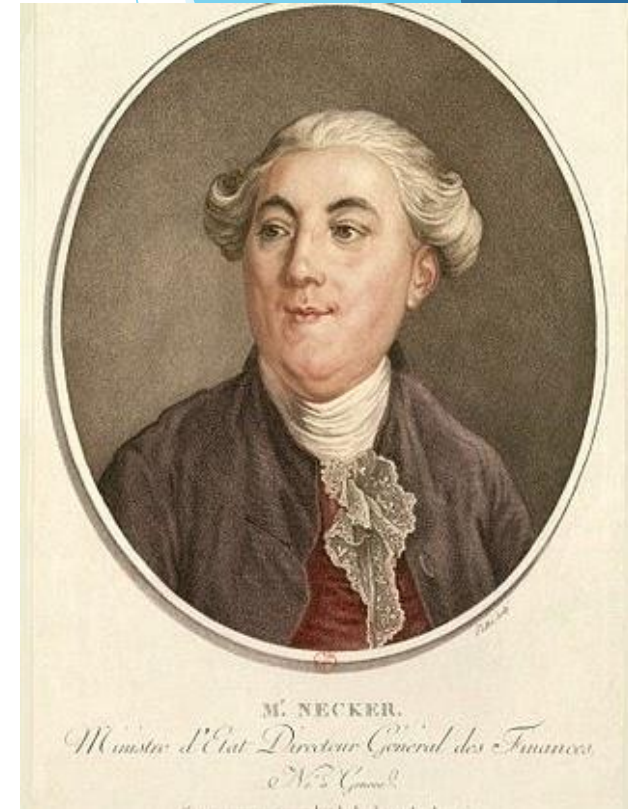
Мета складання сімейного бюджету – це контроль над фінансовим становищем сім'ї, зменшення незапланованих витрат.

Бюджет (з франц. budget, старонормандського bougette – «шкіряний гаманець») – фінансовий план певного суб'єкта (сім'ї, бізнесу, організації, держави і т. д.), який встановлюється на певний період.

Першим роком на шляху формування бюджету вважається 1781 р. Саме тоді міністр фінансів Франції Жак Неккер представив звіт королю Людовіку XVI про стан фінансів нації.

Уперше був оприлюднений офіційний документ, який вміщував середні звітні дані за декілька років про державні доходи та видатки країни. До цього часу на рівні держави склалися окремі кошториси та рахунки, дуже часто неповні, лише за основними параметрами фінансового господарства.

Сам термін «бюджет» набув розповсюдження в офіційних документах лише на початку XIX ст.

Сімейний бюджет - це фінансовий план, який підсумовує доходи і витрати родини за певний період часу.

В даний час проблема вивчення формування і витрачання сімейного бюджету стає особливо актуальною, оскільки сімейний бюджет є невід'ємною частиною бюджету держави. Він є основою добробуту всієї держави і відображає рівень розвитку економіки.

Різні сім'ї мають різний бюджет, оскільки доходи й витрати в усіх різні. Але є сім'ї, які мають приблизно однакові доходи, а живуть порізно. Одні ледь дотягують до наступної зарплати та навіть часто беруть у борг. У інших вистачає на все потрібне, вони навіть можуть заощаджувати гроші на відпочинок чи великі покупки.

Навіщо вести особистий бюджет і кому це потрібно?

1. Контроль витрат.
2. Можливість заощаджувати.
3. Розуміння фінансового становища загалом.
4. Впевненість у завтрашньому дні.
5. Особистий бюджет як інструмент досягнення своїх цілей.

Фінансові цілі сім'ї повинні бути такими:

- **конкретними.** Правильно поставлені цілі завжди досить конкретні і визначають подальші дії.
- **вимірними.** Треба розуміти, що конкретно потрібно зробити, щоб досягти поставленої мети, а також знати, наскільки вже близько до виконання наміченого плану.
- **досяжними.** Подальші дії сім'ї повинні бути реально можливими.
- **нагальними.** Поставлені цілі повинні відповідати здоровому глузду. Не слід докладати зусиль для досягнення мети, яка не відповідає особистим потребам.
- **визначеними за часом.** Треба намагатися досягти намічених результатів до певної дати.

Для створення сімейного бюджету слід зробити декілька кроків:

1. Збір інформації про доходи. Запишіть усі джерела доходу вашої родини за місяць.

2. Визначення витрат. Запишіть усі ваші регулярні місячні витрати. Це можуть бути постійні витрати, як-от платежі за кредитами, оренда житла, комунальні послуги, витрати на їжу, транспорт, освіту, медичне обслуговування, страхування тощо.

3. Планування заощаджень та інвестицій. Важливо передбачити частину доходів на заощадження та інвестиції, навіть якщо це невелика сума. Це можуть бути внески на пенсійний рахунок, накопичення на непередбачені витрати, інвестиції тощо.

4. Аналіз. Порівняйте доходи та витрати. Якщо витрати перевищують доходи, вам потрібно буде знайти способи знизити витрати або збільшити доходи.

5. Відстеження та контроль. Регулярно перевіряйте, чи відповідають ваші реальні витрати планованим, та коригуйте свій бюджет, якщо це потрібно.

Особистий бюджет: з чого почати?

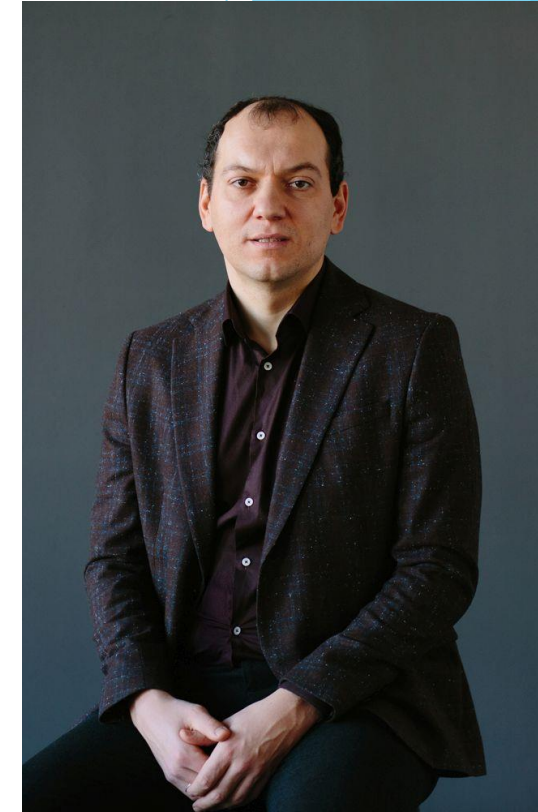
По-перше, потрібно обрати спосіб ведення бюджету. Залежно від ваших цілей та рівня знань, фінансовий радник Любомир Остапів виділяє 4 основних способи:

1. Простий, або «для чайників». Легкий варіант, потребує лише запису витрат.

2. Класичний. Потрібно фіксувати ще й доходи. Спосіб також підходить для новачків. Він не важчий за перший, зате завдяки йому ви зрозумієте, скільки ви відкладаєте та як співвідносяться ваші витрати з прибутками.

3. «Не парюсь». Метод, який вимагає найменше часу та зусиль. Але й надає мінімум інформації.

4. «Експерт». Цей спосіб вимагає більше знань та зусиль. Він підійде людям з економічною освітою, інвесторам або тим, хто дуже цікавиться темою особистого бюджету.

український фінансист, підприємець, громадський діяч, популяризатор фінансової грамотності та автор книг, засновник освітнього проєкту "Сімейний Бюджет"

Способи ведення сімейного бюджету

Зошит чи блокнот, ручка чи олівець. Наприкінці місяця знадобиться калькулятор. Недоліками такого методу являється те, що всі підсумки доведеться рахувати вручну. Це займає багато часу та легко можна помилитися у розрахунках.

Таблиці в Excel - із переваг можна відмітити гарне оформлення, можливість відмічати різними кольорами доходи та витрати, зробити заливку всієї таблиці або окремих осередків. Автоматично підраховувати підсумки з допомогою нескладних налаштувань. Наявність графічної аналітики, що дозволяє будувати кругові та стовпчасті діаграми.

Google таблиці - набір функцій та інтерфейс з таблицями в Excel дуже схожі. Переваги - це заповнення таблиць в онлайн-режимі, нічого не треба зберігати, все відбувається автоматично і в разі поломки комп'ютера всі таблиці зберігаються з легким доступом.

Спеціальні програми - зазвичай, адаптовані і синхронізовані версії як для комп'ютера, так і телефону. Тому можна вести бухгалтерію, де завгодно. Мають досить простий і зрозумілий інтерфейс. Наприклад: Monefy, Spendee, Wallet, Family Budget тощо.

Бюджет сім'ї можна класифікувати за різними критеріями

ЗА МЕТОЮ

Бюджет поточного споживання: Цей бюджет фокусується на задоволенні поточних потреб протягом певного періоду (місяць, квартал, рік). Він враховує доходи та витрати, пов'язані зі щоденним життям, наприклад їжа, житло, транспорт, розваги тощо. Головна мета такого бюджету – збалансувати доходи та витрати, щоб уникнути дефіциту.

Накопичувальний бюджет. Цей бюджет розроблений для збереження коштів на певні цілі, як-от придбання житла, автомобіля, подорожі, освіта. Він передбачає виділення частини доходів на заощадження, які можуть інвестуватися або зберігатися на депозитному рахунку. Головна мета такого бюджету – **досягти фінансових цілей протягом певного періоду часу.**

Антикризовий бюджет. Цей бюджет розробляється на випадок непередбачених обставин, зокрема втрата роботи, стихійне лихо, хвороба. Він передбачає створення резервного фонду для покриття непередбачених витрат. Мета цього бюджету – **забезпечити фінансову стійкість родини у складні часи.**

Бюджет розвитку. Цей бюджет спрямований на збільшення доходів або зниження витрат протягом певного періоду. Він може використовуватися для досягнення довгострокових фінансових цілей, як-от вихід на пенсію, створення власного бізнесу, збільшення інвестиційного портфеля. Мета цього бюджету – покращити фінансове становище в довгостроковій перспективі.

ЗА ПЕРІОДИЧНІСТЮ

Річний бюджет. Річний бюджет використовується для планування великих витрат, наприклад, свята, відпустка або освітні витрати.

Місячний бюджет. Найпопулярніший тип бюджету, який дозволяє сім'ям відстежувати та контролювати щомісячні доходи та витрати.

Тижневий бюджет. Допомогає управляти повсякденними витратами й може бути корисним для тих, хто отримує дохід щотижня.

Бюджет на певний проєкт. Створюється для конкретної мети, наприклад, ремонту в будинку, літнього відпочинку чи покупки автомобіля.

ЗА ТИПОМ ВИТРАТ

Фіксований бюджет. Витрати та доходи є незмінними з місяця в місяць.

Гнучкий бюджет. Передбачає коригування витрат залежно від зміни доходів та обставин.

ЗА МЕТОДОМ ПЛАНУВАННЯ

«Нульовий» бюджет. Цей метод передбачає детальний розподіл кожного отриманого доходу за певними категоріями витрат, перш ніж будь-яка сума буде витрачена, забезпечуючи кожній грошовій одиниці певне призначення.

50/30/20 бюджет. Згідно з цією системою, 50 % доходів відводиться на покриття необхідних життєвих потреб, 30 % витрачається на різноманітні бажання та розваги, а 20 % відкладається для заощаджень або сплати боргів..

50%
Needs

30%
Wants

20%
Savings

Бюджет 1.0

Фіксація всіх надходжень і здійснених видатків

Бюджет 1.1

Бюджет 1.0 + розподіл записаних надходжень і видатків за категоріями та їхній аналіз

Бюджет 2.0

Бюджет 1.1 + прогнозування надходжень і видатків

Бюджет 3.0

Бюджет 2.0 + контроль прогнозованих надходжень і видатків

Який буває бюджет

Дефіцитний бюджет означає, що доходи менші за витрати, тобто грошей замало для покриття витрат. У цьому разі потрібно або збільшувати доходи, або зменшувати витрати.

Профіцитний бюджет (надлишковий) спостерігається, коли доходи більші за витрати, тобто грошей достатньо. У цій ситуації слід замислитися над тим, як ефективніше використовувати надлишок грошей. Цю різницю можна заощадити.

Збалансований бюджет — це такий бюджет, у якому доходи дорівнюють витратам. Однак зовнішній баланс не обов'язково означає внутрішній баланс. Доцільно планувати бюджет так, щоб серед витрат був фінансовий резерв — на непередбачені витрати та заощадження.

Одноосібний

ВИДИ СІМЕЙНОГО БЮДЖЕТУ

Роздільний

сплата всіх видатків одним
із членів сім'ї

Спільний

кожний платоспроможний член сім'ї
має свій дохід, але зазвичай є
загальні статті витрат, наприклад
квартплата або продукти

що доходи всіх членів сім'ї надходять
у спільну скарбничку, а далі їх
розподіляють за статтями видатків.

Обговорюємо

Наведіть власні приклади схожих ситуацій. Обговоріть, чому так трапляється.

Сім'ї, у яких витрати перевищують доходи, зазвичай мають борги перед знайомими, родичами, друзями чи банком. Якщо не зменшити витрати, борги будуть зростати, що призведе до незадоволення, розчарування, конфліктів у родині, втрати друзів.

Сім'ї, у яких сімейний бюджет сплановано, частину коштів заощаджують, наприклад, на купівлю нової побутової техніки або на ремонт. Отже, щомісяця зберігається баланс між витратами та доходами.

Тож основне завдання під час складання бюджету сім'ї — правильно розподілити очікувані доходи за різними статтями витрат: обов'язкові рахунки та витрати, продукти, одяг, транспорт, розваги, заощадження тощо.

Важливо диверсифікувати свої доходи.

Цікавий факт

Згідно зі світським і діловим етикетами, не рекомендується дарувати надто дорогі подарунки. У першому випадку можна скористатися європейською рекомендацією — вартість подарунка має становити близько 5 % від передбачуваного доходу того, кому дарують.

У другому випадку головне, щоб подарунок був якісним, оригінальним та індивідуальним. Ці обмеження не поширюються на родичів і близьких людей.

Розв'язуємо проблему

Які критерії ви враховуєте, коли обираєте подарунок рідним чи друзям?
Яких подарунків очікуєте ви?
Чи замислюєтеся ви про дохід тих, кому даруєте? Що, на вашу думку, є найцінніше в подарунку?

Моделюємо ситуацію

Припустімо, що сукупний дохід вашої сім'ї становить 39 тис. грн на місяць. До нього входять заробітна платня батька (28 140 грн) і допомога матері по догляду за восьмимісячною сестричкою (860 грн). У вас є квартира, що дісталася в спадок від бабусі, і батьки здають її в оренду за 6 тис. грн на місяць. Кілька років тому батьки купили акції однієї великої компанії та отримують дивіденди, що становлять 4 тис. грн на місяць.

- Складіть структуру доходів вашої родини (у відсотках) у вигляді кругової діаграми.

9 лайфхаків для економії

1. Зробіть перерву перед великою покупкою.
2. Складайте списки покупок.
3. Поїжте, перш ніж іти в магазин.
4. Профілактика дешевше лікування.
5. Перед придбанням акційних товарів чесно спитайте себе: «Я купую, тому що знижка чи мені це дійсно потрібно?»
6. Звертайте увагу на сезонні овочі, фрукти. А щоб радувати себе ними взимку, заморозуйте частину влітку.
7. Носіть із собою багаторазову пляшку для води
8. Не купуйте нові книги, якщо на полиці є мінімум три непрочитані.
9. Зробіть енергозбереження частиною свого життя.

Кишенькові гроші дітей

Планування кишенькових грошей для дітей є важливим для виховання фінансової грамотності та відповідальності.

Кишенькові гроші дають дитині можливість спілкуватися з однолітками на рівних.

Маючи власні гроші, дитина почувається більш впевненою. Кишенькові гроші вчать дитину відповідальності.

Кишенькові гроші - це не просто спосіб дати дитині можливість щось купити. Це цінний інструмент для навчання її відповідальності, планування та прийняття рішень.

Психологи рекомендують видавати кишенькові гроші від 6-7 років, адже в цьому віці діти вже вміють рахувати й розуміють, для чого потрібні гроші. Якщо видавати дітям кишенькові гроші регулярно, вони навчаться планувати свої витрати та зможуть накопичувати для якоїсь цілі.

Розв'язуємо проблему

Розгляньте умовний поділ життя людини за етапами. Для якого етапу життя людини, на вашу думку, характерні найбільші витрати? Поясніть чому.
Як ви гадаєте, про який вік ідеться в англійському прислів'ї «Легкий гаманець — важке прокляття»?

СЕКРЕТИ РОЗУМНОГО РІШЕННЯ

Полічіть, скільки ви витрачаєте кишенькових грошей щомісячно на відвідування закладів швидкого харчування. Подумайте, що ви могли б придбати на гроші, що залишилися, якби харчувалися, наприклад, у шкільній їдальні. Зробіть висновок.

Практична робота

Складання сімейного бюджету

Завдання 1. Складіть приклад бюджету сім'ї Коваленків на місяць на підставі наведеної нижче інформації. Під час складання бюджету скористайтесь нижчеподаною таблицею. Особливу увагу приділіть доходам і витратам, розбивши їх на постійні та тимчасові статті. Розрахуйте суму статей доходів і витрат та їх питому вагу загалом протягом грудня. Розрахуйте можливі суми заощаджень для цієї сім'ї.

Доходи й витрати сім'ї Коваленків за грудень

Доходи	грн	Витрати	грн
Всього			
Залишок (доходи-витрати)			

Завдання 2. За допомогою інтернет-мережі дізнайтесь, які додатки для розрахунку бюджету існують. Скільки користувачів послуговуються ними?

Сім'я Коваленків складається з п'яти осіб: батько, мати, дочкастудентка, два сини, 8 і 11 років, і бабуся. Вони проживають у приватному будинку за містом.

Щомісячна заробітна платня батьків складає 46 тис. грн. Пенсія бабусі — 8300 грн. Дочка отримує стипендію 2000 грн. У сім'ї є земля, яку вони отримали в спадок і здають в оренду, за що отримують щороку 7000 грн.

Щомісяця сім'я Коваленків на оплату комунальних послуг витрачає 4600 грн, на харчування — 8000 грн, на оплату гуртожитку для дочки студентки — 600 грн.

Щомісяця на кишенькові витрати старшому синові виділяють 400 грн. Сім'я збирає кошти на новий автомобіль. Зараз батьки дістаються до роботи автобусом, що за п'ятиденного робочого тижня в місяць становить 2400 грн. Бабуся постійно приймає таблетки, що їй призначив лікар, загальна вартість яких щомісячно становить 660 грн. Молодший син відвідує секцію футболу, за що потрібно платити 400 грн на місяць, а старший син бере щотижня додатковий урок з англійської мови, який коштує 200 грн. Цього місяця в дитячому садку святкували День святого Миколая, і мама придбала молодшому сину костюм за 550 грн та чобітки за 1200 грн, оскільки старі зносилися. У грудні батьки отримали 13ту зарплату, яка загалом становила 42 тис. грн.

Коротко про головне

Бюджет — це план доходів і витрат людини (сім'ї, бізнесу, організації, держави тощо), що встановлюється на визначений період часу.

Він ведеться для контролю над фінансовим станом задля зменшення незапланованих витрат і виключення непотрібних.

Бюджет може бути дефіцитним, профіцитним і збалансованим.

Для того щоб полегшити завдання ведення бюджету, існує безліч спеціальних програм.

Перейшовши за посиланням або QR-кодом, ознайомтеся з головними додатками для ведення бюджету. Поділіться інформацією з батьками. Можливо, і ваша сім'я обере один з них для ведення бюджету.

<https://harazd.bank.gov.ua/article/finansove-planuvanna/finansovici/finansi-u-smartfoni-mobilni-zastosunki-dla-planuvanna-budzetu>

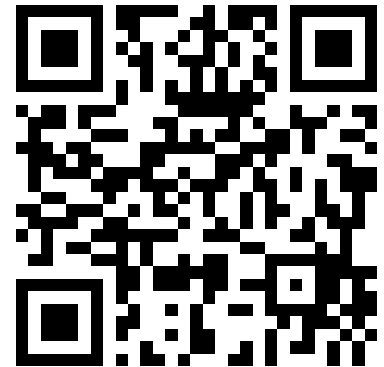

Перевіряємо себе

<https://wordwall.net/play/77728/347/448>

<https://wordwall.net/play/77729/336/833>

Що вам найкраще вдалося на уроці, а з чим виникли труднощі? Як отримані знання знадобляться вам у житті?

Домашнє завдання

Фінансовий геній Уявіть, що витратна частина бюджету вашої сім'ї складається з таких статей:

1. Комунальні платежі		3500 грн
2. Продукти харчування		5000 грн
3. Побутова хімія та предмети особистої гігієни		1000 грн
4. Одяг та взуття		5000 грн
5. Оплата кредиту для придбання меблів		2000 грн
6. Освіта (додаткові заняття)		2500 грн
7. Проїзд		1200 грн
8. Заощадження коштів на літній відпочинок		4000 грн
9. Ліки		1000 грн
10. Оплата телефонів та інтернету		1500 грн
11. Інші платежі		2000 грн

1. Який дохід має бути у вашої родини щомісяця, щоб заощаджувати 5 % від суми доходів?

2. У вас спільний сімейний бюджет, і хтось із членів вашої родини вирішив купити кавомашину та витратити на це в цьому місяці певну частину грошей.

Чи повинен він порадитися із сім'єю щодо цієї купівлі? Якби ви брали участь у розмові із сім'єю на цю тему, як ви обґрунтовували б потребу в цій купівлі, які аргументи наводили б?